

Ekeren in de 15de eeuw - deel 3: enkele oude straten

Inleiding

Wie in het Ekers landschap zoekt naar sporen uit een ver verleden moet eigenlijk niet kijken naar de huizen. Die huizen zijn al vaak gerenoveerd of zelfs opnieuw gebouwd. Veel interessanter is het om te kijken naar het verloop van onze wegen. Wegen werden natuurlijk wel eens verlegd, maar een aantal straten ligt al eeuwen op de huidige locatie.

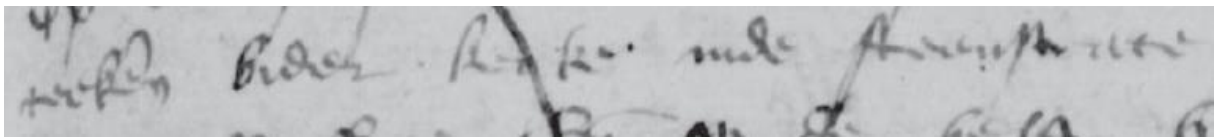
Om dat te laten zien bespreken we: de Steenstraat, het Hagelkruis, de Onze-Lieve-Vrouwstraat, de Veltwijcklaan en een straat zonder naam maar met een beschrijving van de richting waarin die loopt.

Steenstraat

In de Antwerpse schepenregisters uit de 15de eeuw wordt de Steenstraat meer dan 30 keer vermeld.

In Portret van Ekeren van F. Bresseleers en H. Kanora (1994, oorspronkelijk 1973; raadpleegbaar in het DAN) wordt gesteld dat de Steenstraat al gekend is vanaf 1473.

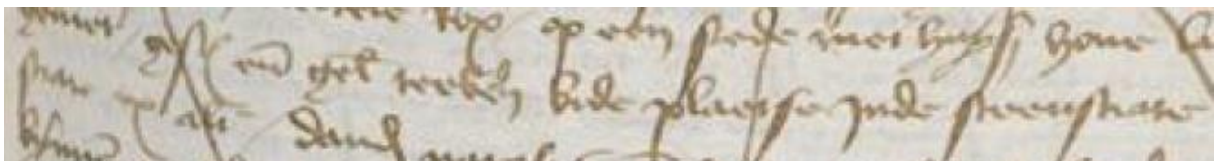
De oudste vermelding die wij vonden dateert van 1416.

SR5-231-1416: tEekeren bider kerke inde Steenstrate.

Mogelijk was het hof vander Maelstede een stenen gebouw en werd de straat daarom zo genoemd. Het is ook mogelijk dat de straat toen reeds was voorzien van een verharding.

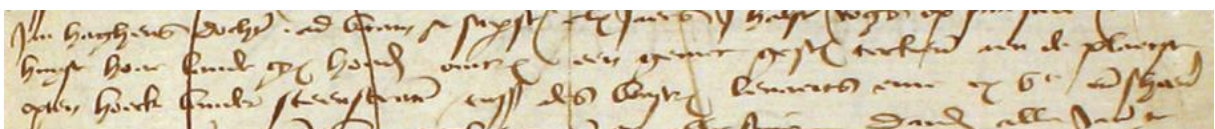
De loop van de Steenstraat.

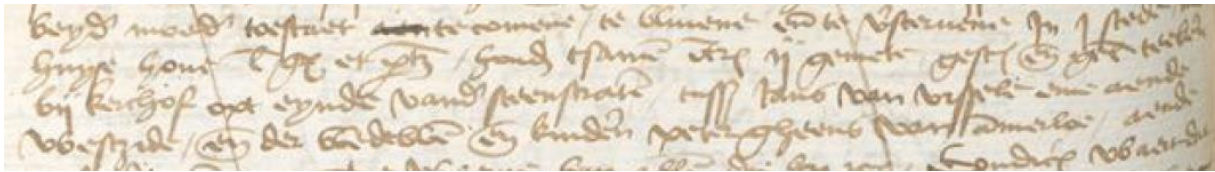
SR39-194-1447: op een stede met huys, hove... gest(aen) ende gel(egen) tEekeren bide plaetse inde Steenstrate.

De Steenstraat liep dus door tot bij de plaetse (Markt).

Dat blijkt ook uit de volgende twee akten.

SR41-256-1449: huyse, hove, lande, gr(onde) houdende omtrent een gemet gest(aen) tEekeren aen de plaetse opten hoeck van der Steenstraten.

SR75-150-1469: stede met huysen, hove, l(ande), gr(onde), houden tsamen omtrent 2 gemete gest(aen) ende gel(egen) tEekeren bij kerchhof opt eynde vander Steenstraten tuss(en) Jans van Urssele erve aende westzide ende der wedewen ende kinderen Peter Gheens van Ammerloe.

Tegenwoordig komt de verlengde Steenstraat uit bij het Groot Hagelkruis bij de Markt. Dat was volgens de kaart van Stijnen uit 1748 vroeger ook al zo.

Stijnen 1748 (raadpleegbaar in DAN)

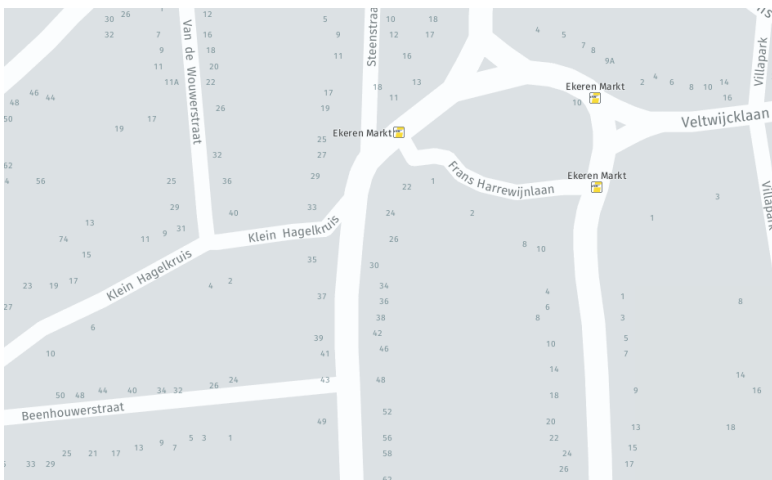
Er is echter iets bijzonders aan de hand. De belangrijke kruising Steenstraat – Klein Hagelkruis ligt volgens Stijnen bij de kerk aan de zuidkant van de markt. Op de kaart van Ferraris uit 1778 is dat kruispunt veel minder belangrijk geworden.

Ferraris 1778 (www.geopunt.be)

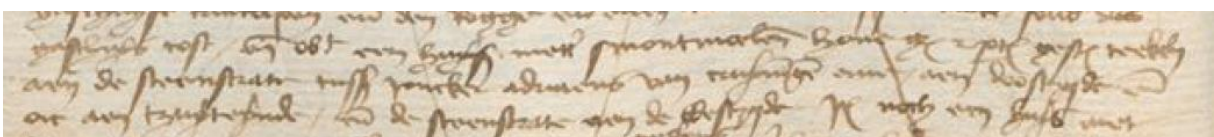
Op de plaats van de kruising Steenstraat – Klein Hagelkruis is met een voetpad (stippellijn) het oorspronkelijke verloop van het Klein Hagelkruis aangegeven. Er staat dus geen fout op de kaart van Stijnen maar die kruising heeft sterk aan belang ingeboet tussen 1748 en 1778. Boven het getal '1' komt de Steenstraat uit bij het kerkhof rechts en het Klein Hagelkruis links.

De loop van de Steenstraat zelf is nauwelijks veranderd sinds de 15de eeuw.

Bron: www.geopunt.be

Aan de Steenstraat kwamen overigens niet alleen woonhuizen voor. Zo vinden we daar in 1457 een olieslagerij (smoutmolen).

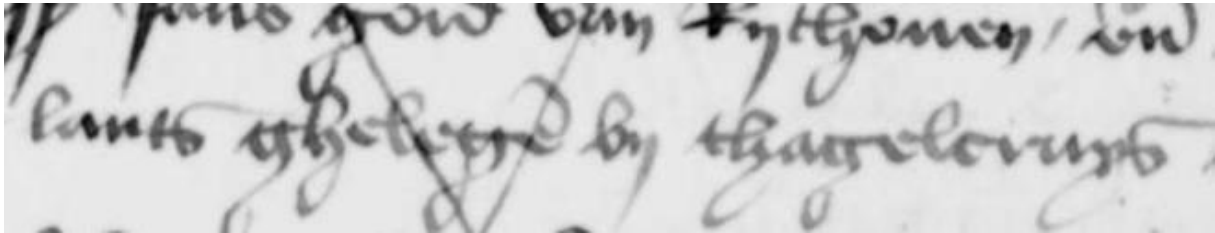

BR53-34-1457: ... een huys metter smoutmoelenen, hove, gr(onde) gest(aen) tEkeren aende Steenstrate tuss(en) joncker Adriaens van Cruyningen erve aen doostzijde ende oic aen tzuYTEYNDE ende de Steenstrate aen de westzijde.

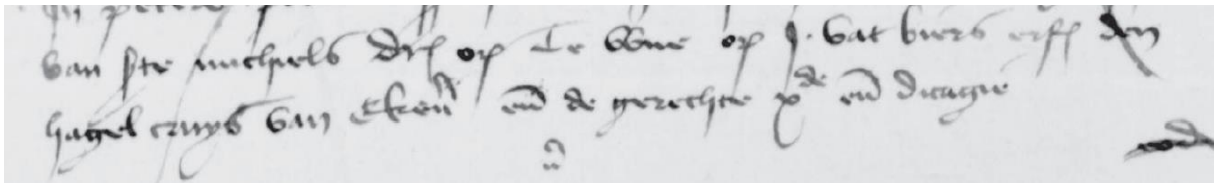
Hagelkruis

Het Hagelkruis was vroeger een belangrijk bedevaartsoord. De geschiedenis van het Hagelkruis staat uitgebreid beschreven in Portret van Ekeren van F. Bresseleers en H. Kanora. Het kruis zelf staat afgebeeld op bovenstaande kaart van Stijnen aan het Klein Hagelkruis.

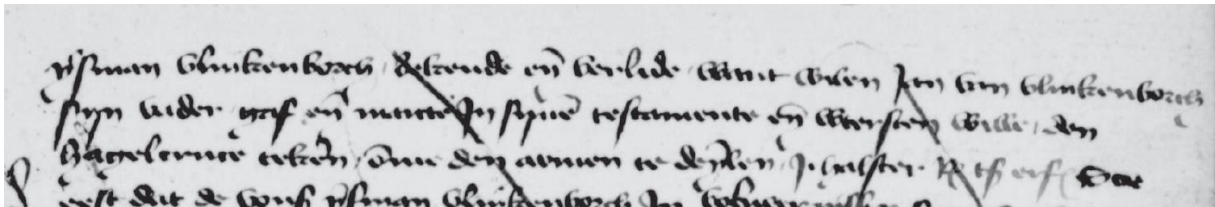
Er zijn in de schepenregisters natuurlijk diverse vermeldingen van het Hagelkruis te vinden. We geven er een paar.

SR14-67-1428: lants ghelegen bij tHagelcruys.

SR15-269-1429: ... op een vat biers erflic den Hagelcruys van Ekeren.

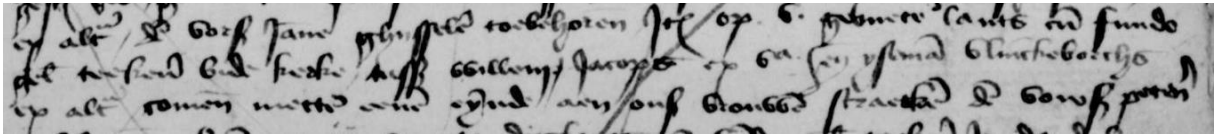
SR15-311-1429: Ysman Vlinkenborch bekende ende verlide, want wilen Jan van Vlinkenborch sijn vader gaf ende maecte in sijnen testamente ende wtersten wille, den Hagelcruce tEkeren omme den armen te deylen 1 halster rox ts(iaers) erflic.

Tijdens de Hagelkruisprocessie werd in de eerste helft van de 15de eeuw dus al (rogge)brood en bier gegeven aan de pelgrims.

Onze-Lieve-Vrouwstraat

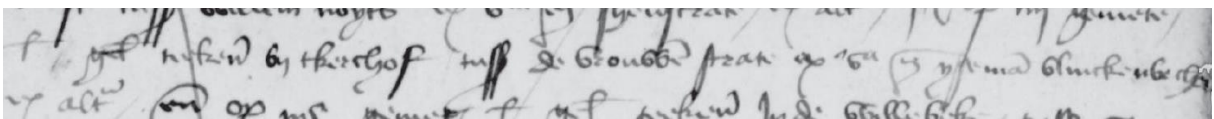
In Portret van Ekeren van F. Bresseleers en H. Kanora staat dat de Onze-Lieve-Vrouwstraat in 1631 wordt vermeld als 'het Vrouwenstraetje inde Byest'.

De oudste vermelding komt evenwel uit het schepenregister van 1427.

SR13-270-1427: ... lant gel(egen) tEekeren bide kerke tuss(en) Willem Jacops ende Yseman Vlinckeborchs comende metten eenen eynde aen Ons Vrouwen straetken...

Deze straatnaam werd soms afgekort zoals blijkt uit een akte van 1429.

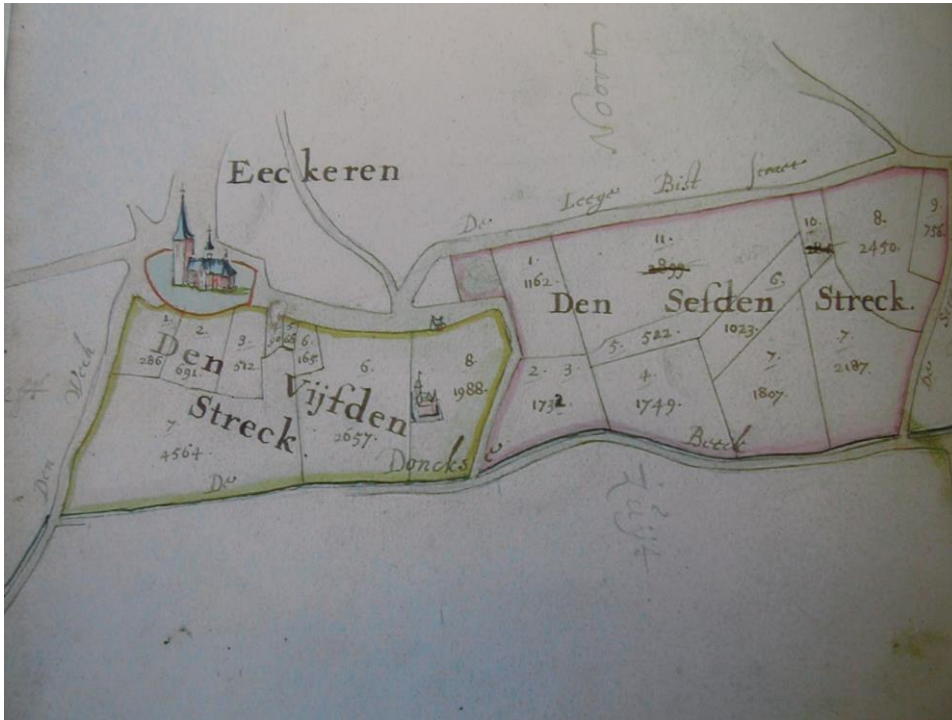
SR15-235-1429: l(ant) gel(egen) tEekeren bij tkerchhof tuss(en) de Vrouwenstrate ende Yseman Vlinckenborchs.

We weten echter niet zeker of de huidige straat nog steeds op de dezelfde plaats ligt als in de 15de eeuw.

Veltwijcklaan

Op de onderstaande kaart zien we dat de Veltwijcklaan in 1657 de Leege Bist Straet werd genoemd.

In de 15de eeuw lag vlakbij de kerk een straat genaamd het Zand. Verder naar het oosten spreekt men van de Biest.

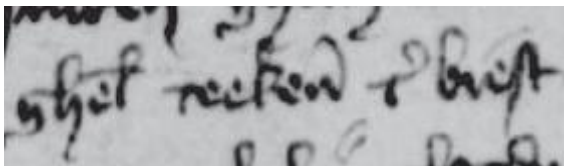
Caerdt Boeck van de dijckagie van Austruweel, Merxem, Eeckeren, Steenborgerweert, Wilmarsdonck bedijckt int jaer 1651 door meester Adriaen Hendrick (1657); Rijksarchief - Polder van Oosterweel nr. 1167.

U ziet de kerk met het ommuurde kerkhof, het Zand met in den Vijfden Streck bij nummer 8 het hof van Veltwijck dat in het zuiden grenst aan de Donckse Beeck. Ten noorden en oosten daarvan ziet u De Leege Bist Straet ofwel de Biest.

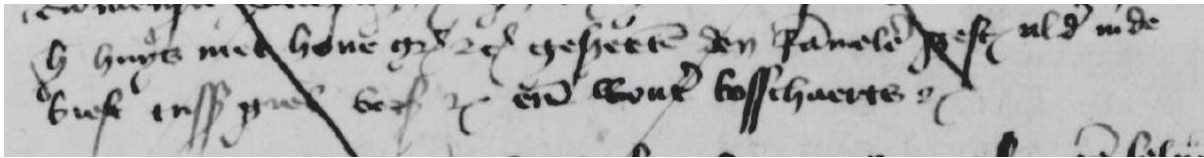
In Portret van Ekeren van F. Bresseleers en H. Kanora staat onder Bist: 'Voorheen Biststraat'; 'De plaatsnaam de Byest komt reeds voor in 1567; eertijds strekte de Bist zich uit tot in de nabijheid van Veltwijckhof'.

Het toponiem 'Biest' verwijst naar een drinkplas vaak in of bij het centrum van een nederzetting. Langs die plas groeiden dan biezen.

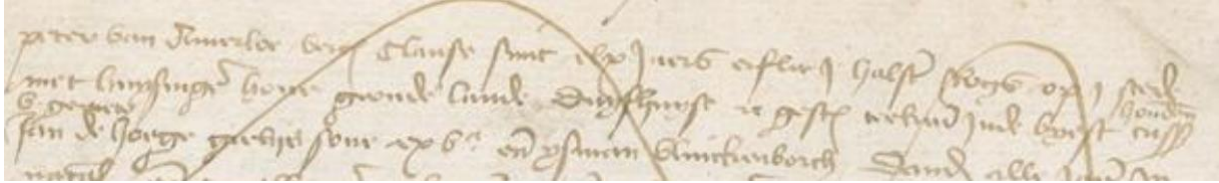
We geven u enkele voorbeelden van vroege vermeldingen van de Biest in Ekeren.

SR1-135-1394: ghel(egen) tEekeren ter Biest.

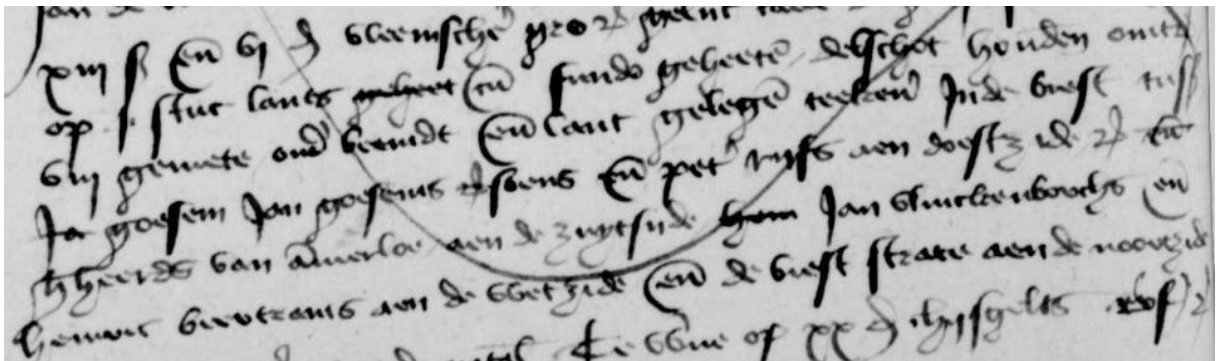

SR6-97-1419: h(uer) huys met hove, gr(onde) geheeten den Rammeleer gest(aen) ald(aer) inde Biest.

SR24-172-1437: Peter van Amerloe ver(ocht) Clause Smit elx jaers erflic 1 halster rogs op 1 stede met huysingen, hove, gronde, lande, duyfhuyse gest(aen) tEekeren inde Byest.

Door deze akten hebben we direct de naam van een huis en de vermelding van een duiventil aan de Biest. Naast de Biest als gebied vinden we ook een Bieststraat. Volgens de kaart van 1657 moet het hier gaan om de Veltwijcklaan. Meteen de oudste vermelding van deze straat.

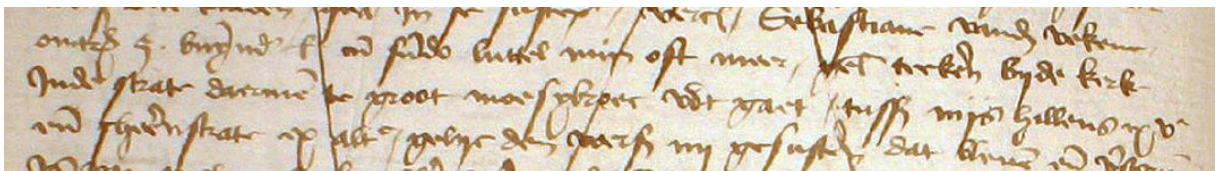

SR11-390-1425: ... op 1 stuc lants geheeten dElschot houdende omtrent 8 gemete onder beemdt ende lant gelegen tEekeren inde Biest tus(sen) ... de Bieststrate aende noortzide.

Straat zonder naam maar met een beschrijving

In het artikel over de Markt stond in SR81-293-1472 al zo'n straat met een beschrijving: 'tEekeren aende plaetse aldaer daermen ter Hoevens waert gaet' (Dorpstraat).

In 1454 vinden we een beschrijving van een weg naar de polder van Muisbroek. Het kan hier ook gaan om de Dorpstraat en Kloosterstraat.

SR49-139-1454: l(ant) ... gel(egen) tEekeren bijde kerke inde strate daermen te Groot Moesybroec waert gaet.

Ad van Oeffelen – vrijwilliger DAN